

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

આસામ રાજ્ય

વી.

રમેશ ચંદ્ર અને અન્ય

(એસ. કે. દાસ, જે. એલ. કપૂર, એમ. હૃદયતુષા,

જે. સી. શાહ અને ટી. એલ. વેંકટરામા અચ્યર, ન્યાયમુર્તિ શ્રીઓ)

વેચાણ વેરો. પુનર્વેચાણ માટે ખરીદવામાં આવેલી ચીજવસ્તુઓના વેચાણને બાકાત રાખવાની જોગવાઈ કરતો કાયદો.રાજ્યમાં આવા વેચાણને મર્યાદિત કરવા.શું સુધારો આંતર-રાજ્ય વેચાણ પર કર લાદવા પર પ્રતિબંધ મૂકતા કાયદાનું ઉલ્લંઘન કરે છે.આસામ વેચાણવેરાનો કાયદો, ૧૯૪૭ (૧૯૪૭નો આસામ ૧૭), ૧૯૫૧ના આસામ અધિનિયમ ૪, કલમ ૩ (I) એ(iii) ૧૫ દ્વારા સુધારેલ,. આસામ વેચાણવેરાના નિયમો, નિયમ ૮૦.ભારતનું બંધારણ, અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨).

આસામ સેલ્સ ટેક્સ અધિનિયમ ૧૯૪૭ની કલમ ૧૫, જે મૂળ રીતે લાગુ

કરવામાં આવી હતી, તેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે કરવેરાના હેતુઓ માટે નોંધાયેલા વેપારીના ચોખ્ખા ટર્નઓવરની ગણતરીમાં, નોંધણીના પ્રમાણપત્રમાં ઉદ્દેશિત માલના અન્ય નોંધાયેલા વેપારીને કરવામાં આવેલા તમામ વેચાણને કુલ ટર્નઓવરમાંથી બાકાત રાખવામાં આવશે, જો માલ પુનર્વેચાણ માટે લાવવામાં આવ્યો હોય.૧૯૫૧માં, "પુનર્વેચાણ" શબ્દ પછી "રાજ્યમાં" શબ્દો ઉમેરીને આ કલમમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો, જેના પરિણામે બાકાત માત્ર રાજ્યમાં પુનર્વેચાણ માટે માલના વેચાણ સુધી મર્યાદિત હતો.નિયમ-80 તેથી સુધારાને અમલમાં મૂકવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો.આસામમાં નોંધાયેલા વેપારી અને મુખ્યત્વે આસામમાં ચા ખરીદવાનો અને તેને આસામ અથવા કલકત્તામાં વેચવાનો વ્યવસાય ધરાવતા અરજદારે સુધારાની કાયદેસરતાને આ આધાર પર પડકાર્યો હતો કે સુધારાનું પરિણામ એ હતું કે આંતર-રાજ્ય વેચાણ પર કર લાદવામાં આવી શકે છે અને તેથી તે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૮૬(૨) નું ઉલ્લંઘન કરે છે..

ઠરાવ્યુ હતુ(૧) રાજ્યની અંદરના વેપારીને માલનું વેચાણ કે જેણે રાજ્યની બહારના વેપારીઓને વેચવાના હેતુથી તેને ખરીદ્યો હતો અને જેમણે હકીકતમાં તેને વેચી દીધો હતો, તે દરમિયાન તેને વેચાણ નહીં બનાવે; આંતર-રાજ્ય વેપાર કારણ કે બે વેચાણ અલગ અને અલગ હતા.પ્રથમ વેચાણ આંતર-રાજ્ય વેચાણ હતું અને તેના પર લાદવામાં આવેલા કરવેરાથી બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૮૬(૨) નું ઉલ્લંઘન થયું ન હતું.

એન્ડુપુરી નરસિમ્હમ વિ. ઓરિસ્સા રાજ્ય, [૧૯૬૨] । એસ.સી.આર. ૩૧૪, અનુસરવામાં આવ્યું.

(૨) આસામ વેચાણવેરો અધિનિયમ , ૧૯૪૭ની અનુચ્છેદ ૧૫ અને તે અધિનિયમ હેઠળ આ રીતે ઘડવામાં આવેલ નિયમ બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) ના અધિકારક્ષેત્રની બહાર ન હતા.અધિનિયમ ની કલમ ૧૫નો ઉદ્દેશ બહુવિધ બિંદુઓ પર કરવેરાને ટાળવાનો હતો અને ૧૯૫૧માં તે કલમમાં સુધારો અથવા નિયમ ૮૦ થી આંતર-રાજ્ય વેપાર દરમિયાન વેચાણ પર બે વાર કર વસૂલવામાં સક્ષમ બન્યો ન હતો.આવા વેચાણ સ્પષ્ટ રીતે અધિનિયમ ની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) અને અનુચ્છેદ ૩ (I) (એ) (iii) ની કામગીરી દ્વારા કરવેરામાંથી મુક્તિ હતા. . એકવાર તે વેચાણ ચાર્જિંગ વિભાગની બહાર થઈ ગયા પછી તે પ્રતિબંધને ફરીથી લાગુ કરવાની જરૂર નહોતી કલમ ૧૫ જે એક મશીનરી વિભાગ હતો અને ચાર્જિંગ વિભાગ અને બંધારણ દ્વારા મૂકવામાં આવેલી મર્યાદા દ્વારા કાપવામાં આવશે.

**સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડિક્શન: સિવિલ અપીલ નંબર ૧૬૭ ઓફ ૧૯૬૦.**

૧૯૫૪ ના સિવિલ રૂલ નંબર ૧૨૮ માં ગુવાહાટી ખાતેની આસામ હાઈકોર્ટના ૧૬ જુલાઈ, ૧૯૫૬ ના ચુકાદા અને આદેશ સામે અપીલ.

અપીલકર્તા તરફે એ. વી. વિશ્વનાથ શાસ્ત્રી અને નૌનીત લાલ.

સામાવાળા હાજર થયા ન હતા.

૧૯૬૧. ૧૪ એપ્રિલ.

અદાલતનો ચુકાદો હિદાયતુલ્લા દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો,

આ અપીલ આસામ રાજ્ય દ્વારા ૧૬ જુલાઈ, ૧૯૫૬ના રોજ આસામ હાઈકોર્ટના ચુકાદા સામે દાખલ કરવામાં આવી છે.અપીલ હેઠળના ચુકાદા દ્વારા, ઉચ્ચ અદાલતે જણાવ્યું હતું કે આસામ વેચાણવેરો અધિનિયમ , ૧૯૪૭ની અનુચ્છેદ ૧૫ અને આ અધિનિયમ હેઠળ ઘડવામાં આવેલ નિયમ ૮૦ બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) નું ઉલ્લંઘન છે.ઉચ્ચ અદાલત બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૩૨ (૧) હેઠળ પ્રમાણપત્ર આપ્યું હતું.

સામાવાળા આર.સી. ડે, ચા ના જથ્થાબંધ વેપારી છે. ચાના વેપારી, અને 1949 થી વ્યવસાયમાં છે. તેમણે ૧૪ જાન્યુઆરી, ૧૯૫૦ના રોજ આસામ સેલ્સ ટેક્સ અધિનિયમ હેઠળ વેપારી તરીકે નોંધણી કરાવી હતી.તેમનો વ્યવસાય મુખ્યત્વે આસામમાં ચા ખરીદવાનો અને તેને આસામ અથવા કલકત્તામાં વેચવાનો છે.કલકત્તામાં વેચાતી ચાના સંદર્ભમાં, આર. સી. ડે આસામમાં ખરીદી કર્યા પછી ચા પોતાને સોંપે છે.આ ચાને પછી સંભવિત ખરીદદારો દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવે છે, જેમને કિંમતની પ્રાપ્તિ પર માલિકીના દસ્તાવેજોને સમર્થન આપવામાં આવે છે.

૧૯૫૧માં આસામ સેલ્સ ટેક્સ (એમેન્ડમેન્ટ) અધિનિયમ ૧૯૫૧ (૧૯૫૧નો ૪) દ્વારા આસામ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.સુધારા પહેલા અધિનિયમ ની કલમ ૧૫માં જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે કરવેરાના હેતુઓ માટે નોંધાયેલા વેપારીના ચોખ્ખા ટર્નઓવરની ગણતરીમાં, જો માલ પુનર્વેચાણ માટે ખરીદવામાં આવ્યો હોય, તો નોંધણીના પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત માલના અન્ય નોંધાયેલા વેપારીને કરવામાં આવેલા તમામ વેચાણને કુલ ટર્નઓવરમાંથી બાકાત રાખવામાં આવશે.૧૯૫૧માં થયેલા સુધારા દ્વારા, "પુનર્વેચાણ" શબ્દ પછી "રાજ્યમાં" શબ્દો ઉમેરીને કલમમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.આમ, નોંધાયેલા વેપારીના ચોખ્ખા ટર્નઓવરની ગણતરીમાં, રાજ્યમાં પુનર્વેચાણ માટે બનાવાયેલ માલસામાનને જ કુલ ટર્નઓવરમાંથી બાકાત રાખી શકાય છે.આ સુધારા પછી નિયમોમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.નિયમ ૮૦ નીચેની જોગવાઈ કરવા માટે ઘડવામાં આવ્યો હતો:

"૮૦.(૧) જે વેપારી ખંડ ૧૫ની પેટા-ખંડ (૧) ની ખંડ (બી) હેઠળ આવી કપાત કરવા માટે હકદાર છે તેના આધારે તેના કુલ ટર્નઓવરમાંથી વેચાણની રકમ કાપવા માંગે છે, તેણે માંગ પર આવા વેચાણના સંદર્ભમાં સંબંધિત રોકડ મેમો અથવા બિલની નકલ રજૂ કરવી પડશે, કારણ કે વેચાણ રોકડ વેચાણ અથવા ક્રેડિટ પરનું વેચાણ છે, અને ખરીદદાર વેપારી દ્વારા અથવા આ વતી ખરીદદાર વેપારી દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત એવા જવાબદાર વ્યક્તિ દ્વારા

લેખિતમાં સાચી ઘોષણા કરવી પડશે કે પ્રશ્નમાં માલ આવા વેપારીના નોંધણી પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત છે.

(૨) આ નિયમના હેતુઓ માટે, ઘોષણા નીચેના સ્વરૂપમાં રહેશે:—

"હું/અમે આથી જાહેર કરું છું કે મેં/અમે અહીં ઉલ્લેખિત માલની ખરીદી રાજ્યમાં વેચાણ માટે માલના ઉત્પાદનમાં ઉપયોગ કરવા માટે અથવા રાજ્યમાં કરારના અમલમાં ઉપયોગ કરવા માટે અથવા રાજ્યમાં પુનર્વેચાણ માટે કરી છે, અને વધુમાં જાહેર કરું છું કે આ માલ અમારા જિલ્લા નં.

આર. સી. કેએ બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી, જેમાં સુધારા અને નિયમને પડકારવામાં આવ્યો હતો અને દલીલ કરી હતી કે તેઓ બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) અને ભાગ XIII વિરુદ્ધ છે, અને આમ તે અધિકારની બહાર છે.તેમણે એ પણ રજૂઆત કરી હતી કે આ સુધારો અને નિયમો અનુચ્છેદ ૧૯ (૧) (જી) નું ઉલ્લંઘન કરતા રદબાતલ છે.છેલ્લી રજૂઆત ઉચ્ચ અદાલતમાં છોડી દેવામાં આવી હતી, અને બંધારણના ભાગ XIII વિશેનો વાંધો, જે તેમની વિરુદ્ધ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો, તેને ત્યજી દેવાયો હોવાનું માનવું જોઈએ, કારણ કે આ મુદ્દો ઉઠાવવા માટે તેમના વતી કોઈ હાજર થયું ન હતું.આપણે બંધારણની અનુચ્છેદ ૧૯ અથવા ભાગ XIII નો ઉલ્લેખ કરવાની જરૂર નથી.ઉચ્ચ અદાલત અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) વિશે તેમની દલીલને સમર્થન આપ્યું હતું.ઉચ્ચ અદાલતમાં, વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશ અને રામ લાભયા,

ન્યાયમુર્તિ દ્વારા અલગ-અલગ ચુકાદાઓ આપવામાં આવ્યા હતા. તેઓ બંને સંમત થયા હતા કે અનુચ્છેદ ૧૫, સુધારેલ તરીકે, અને નિયમ અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) ના અધિકારક્ષેત્રની બહાર છે.વિદ્વાન ન્યાયાધીશો દ્વારા આપવામા આવેલા કારણો અલગ હતા.મુખ્ય ન્યાયાધીશના જણાવ્યા અનુસાર, આ સુધારા અને નિયમની આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન વેચાણ પર કર લાદવાની અસર હતી અને તેથી તે ગેરકાયદેસર હતા.રામ લાભયા, જે. એ એવું માન્યું હતું કે આર. સી. કેને વેચાણ અને કલકત્તામાં તેમના દ્વારા વેચાણ અલગ વેચાણ હતું, અને પ્રથમ વેચાણ આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન નહોતું, અને તે કરપાત્ર હતું.જો કે, તેમણે એવું માન્યું હતું કે કલમ ૩ દ્વારા, જે ચાર્જિંગ વિભાગ છે, આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન વેચાણને અધિનિયમ દાયરામાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યું હતું, આ કલમ માત્ર "એક પવિત્ર ઘોષણા" રહી હતી, કારણ કે તેની અસર મશીનરી વિભાગ, એટલે કે કલમ ૧૫ માં સામેલ કરવામાં આવી ન હતી.વિદ્વાન ન્યાયાધીશના જણાવ્યા અનુસાર, આ અધિનિયમ હેઠળ જે કરપાત્ર હતું તે નોંધાયેલા વેપારીનું ચોખ્ખું ટર્નઓવર હતું.મશીનરી વિભાગ દર્શાવે છે કે ચોખ્ખું ટર્નઓવર કેવી રીતે નક્કી કરવું જોઈએ, અને તે પૂરી પાડે છે કે ચોખ્ખા ટર્નઓવર પર પહોંચવા માટે, કુલ ટર્નઓવરમાંથી ચોક્કસ ક્ષત કરી શકાય છે.મૂળ વિભાગમાં, જે કંઈપણ પુનર્વેચાણ માટે વેચવામાં આવ્યું હતું તેને બાકાત રાખવામાં આવ્યું હતું; પરંતુ સુધારા દ્વારા, બાકાત માત્ર રાજ્યમાં પુનર્વેચાણ માટે માલના વેચાણના સંદર્ભમાં હતું.વિદ્વાન ન્યાયાધીશના જણાવ્યા અનુસાર, જો રાજ્યમાં પુનઃવિક્રય તરફ દોરી

ન જતા વેચાણને કુલ ટર્નઓવરમાંથી બાકાત રાખવામાં ન આવે, તો ચોખ્ખું ટર્નઓવર આવા વેચાણને સમજી શકશે અને તેથી આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન માલના વેચાણ પર કર લાદવામાં આવતો હતો. ટૂંકમાં કહીએ તો, જ્યારે વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશને લાગ્યું કે સુધારો અને નિયમ આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્યને સીધી અસર કરે છે, ત્યારે રામ લાભયા, જે., એ જણાવ્યું હતું કે તેઓ આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્યને પરોક્ષ રીતે અસર કરે છે, કારણ કે રાજ્યની બહારના વેચાણને કુલ ટર્નઓવરમાંથી બાકાત રાખવામાં આવ્યાં નથી.

આપણે આ બે મુદ્દાઓને અલગથી લઈશું. જ્યાં સુધી વિદ્વાન મુખ્ય ન્યાયાધીશના નિર્ણયની વાત છે, ત્યાં સુધી અન્ય એક કેસમાં આ અદાલત સમક્ષ મુદ્દો રહ્યો છે. એન્ડ્રુપુરી નરસિંમ્હમ એન્ડ સન વિ. સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા એન્ડ અધર્સ<sup>1</sup> માં ઓરિસ્સા સેલ્સ ટેક્સ અધિનિયમ ૧૯૪૭ના સંબંધમાં આવો જ પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો. આ પ્રકારના વ્યવહારો સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે, આ અદાલતે ધ્યાન દોર્યું હતું કે માત્ર એવા વેચાણ કે જે આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્યને સીધી અસર કરે છે અને તેનો અભિન્ન ભાગ છે, તે અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) હેઠળ સાચવવામાં આવ્યા હતા. આસામ રાજ્યના તે પ્રસંગે, આ અદાલતના તમામ અધિકારીઓને સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો, જેમણે બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૧) ના ઢ્રષ્ટિકોણથી આ પ્રશ્નની ચર્ચા કરી હતી, અને એ તરફ ધ્યાન

---

1 [૧૯૬૨] I એસ. સી. આર. ૩૧૪

દોરવામાં આવ્યું હતું કે આ જ તર્ક અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) ને પણ લાગુ પડે છે.આ કેસમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"અરજદાર વતી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે માલ રાજ્યની બહારના વેપારીઓને વેચવાના હેતુથી ખરીદવામાં આવ્યો હતો અને હકીકતમાં તે આ રીતે વેચવામાં આવ્યો હતો, તેથી ખરીદી આંતર-રાજ્ય વેપાર દરમિયાન કરવામાં આવી હતી અને તેના પર કર અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) દ્વારા લાગુ કરવામાં આવેલા પ્રતિબંધની અંદર હતો.અમે આ દલીલ સાથે સહમત નથી.જે વેચાણના વ્યવહારો પર કર લાદવામાં આવ્યો છે તે સંપૂર્ણપણે ઓરિસ્સા રાજ્યની અંદર હતો.તે ઓરિસ્સા રાજ્યની વ્યક્તિઓ દ્વારા ઓરિસ્સા રાજ્યની અંદરની વ્યક્તિઓને ઓરિસ્સામાં માલનું વેચાણ હતું.ખરીદનારે તે જ માલ રાજ્યની બહારના વેપારીઓને વેચ્યો તે હકીકત સુસંગત નથી, કારણ કે તે વેચાણ જે વેચાણ પર કર લાદવામાં આવ્યો છે તેનાથી અલગ છે.હાલની વસૂલાત અરજદાર દ્વારા રાજ્યની બહારની વ્યક્તિઓને કરવામાં આવતા વેચાણ પર નહીં, પરંતુ રાજ્યની અંદર તેના દ્વારા કરવામાં આવતી ખરીદી પર છે.પહેલાનું વેચાણ આંતર-રાજ્ય વેપારના માર્ગમાં છે, અને અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) હેઠળ કરપાત્ર નથી, પરંતુ પછીનું સંપૂર્ણપણે રાજ્યની અંદરનું વેચાણ છે, અને તેના પર લાદવામાં આવેલ કર અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) નું ઉલ્લંઘન કરતું નથી.

આ અવલોકનો હકીકતોના સંદર્ભમાં સંપૂર્ણપણે લાગુ પડે છે, જે આ અપીલમાં જોવા મળે છે.ખરેખર, આ કેસની હકીકતો પર ઉપરોક્ત ફકરાને લાગુ કરવા માટે

જે જરૂરી છે તે "ઓરિસ્સા" ની જગ્યાએ "આસામ" ને બદલવાનું છે.અમારા મતે, આ મુદ્દાને સામાવાળા વિરુદ્ધ તારણ કાઢવો જોઈએ.

તે રામ લાભયા, જે. દ્વારા તેમના સંમત ચુકાદામાં આપવામાં આવેલા કારણોને ધ્યાનમાં લેવા માટે છોડી દે છે.આ અધિનિયમ ની કલમ ૩ કે જેણે કરવેરાની જવાબદારી ઊભી કરી હતી, તેમાં ૧૯૫૧ના અધિનિયમ ૪ દ્વારા તે કલમની પેટા-કલમ (૧) દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.તે પેટા વિભાગ નીચે પ્રમાણે વાંચે છે:

"(૧)આ અધિનિયમ ની કલમ ૨ની પેટા-કલમ (૧૨) ની પ્રથમ પરંતુક દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા કિસ્સાઓ સિવાય પેટા-કલમ (૧) માંની કોઈ પણ બાબત, જ્યાં આવું વેચાણ થાય છે ત્યાં કોઈ પણ વેપારીને માલના વેચાણ પર કરવેરા માટે જવાબદાર ગણાશે નહીં. -

(૧) આસામ રાજ્યની બહાર;

(૨) ભારતના પ્રદેશમાં માલની આયાત અથવા નિકાસ દરમિયાન; અથવા

(૩) સંસદ કાયદા દ્વારા અન્યથા જોગવાઈ કરે તે સિવાય આંતરરાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન.

પેટા-અનુચ્છેદ (૧)એ ની રજૂઆતથી અધિનિયમ માં અનુચ્છેદ ૨૮૬ માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધનું પુનરાવર્તન થયું.આ પેટા-અનુચ્છેદ ની પ્રથમ બે

અનુચ્છેદો અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૧) માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધનો પુનરોચ્ચાર કરે છે અને ત્રીજો અનુચ્છેદ બંધારણની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) માં સમાવિષ્ટ પ્રતિબંધનો પુનરોચ્ચાર કરે છે.અનુચ્છેદ ૨ (૧૨) નો પ્રથમ પરંતુક, જેનો પેટા-અનુચ્છેદ (૧)એ માં ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, તે અનુચ્છેદ ૨૮૬ના ખંડ (૧) નું સ્પષ્ટીકરણ કરે છે.

હવે, તે તદ્દન સ્પષ્ટ છે કે ચાર્જિંગ વિભાગના સંચાલનથી ચોક્કસ પાત્રના વેચાણને બહાર રાખવામાં આવે છે.આ જોગવાઈ તે તમામ વ્યવહારોને કરવેરામાંથી બચાવે છે, જે જો તેમના પર કર લાદવામાં આવ્યો હોત, તો તે અનુચ્છેદ ૨૮૬ના પ્રતિબંધમાં આવી હોત.આ બચતની અસર એ છે કે આવા વ્યવહારોને કરવેરામાંથી મુક્ત કરવામાં આવે અને મશીનરી વિભાગમાં કાયદામાં વધુ સુધારાની જરૂર નહોતી.કલમ ૧૫ જે કરે છે તે વેચાણના સંદર્ભમાં વધારાની મુક્તિ આપવાનું છે જેમાં માલ, નોંધાયેલા વેપારીને વેચવામાં આવ્યો હોવા છતાં, તે રાજ્યમાં જ પુનર્વેચાણ માટે છે.તે જોવાનું એકદમ સરળ છે કે જ્યાં સુધી આ મુક્તિ આપવામાં ન આવી હોત, ત્યાં સુધી શક્ય હતું કે એક કરતાં વધુ તબક્કે વેચાણ-કર હોત, એટલે કે, જે સમયે પ્રથમ નોંધાયેલા વેપારીએ બીજા નોંધાયેલા વેપારીને વેચાણ કર્યું હતું અને ફરીથી, જ્યારે બીજા નોંધાયેલા વેપારીએ તેના બદલામાં વેચાણ કર્યું હતું.રાજ્યની અંદર એક જ માલના વેચાણના વ્યવહારો પર બહુવિધ બિંદુઓ પર કરવેરાને ટાળવા માટે, એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે કર માત્ર છેલ્લા વેચાણ પર જ ચૂકવવામાં આવશે

અને અગાઉના વેચાણ પર નહીં, જ્યાં સુધી અગાઉના વેચાણ નોંધાયેલા વિક્રેતાઓ તરફથી નોંધાયેલા વેપારીઓને નોંધાયેલા વેપારીઓના નોંધણી પ્રમાણપત્રમાં ઉલ્લેખિત માલના સંદર્ભમાં અને માલ રાજ્યમાં પુનર્વેચાણ માટે હોય.જ્યારે ચાર્જિંગ વિભાગ પોતે આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન વેચાણના કરવેરાને બાકાત રાખતો હતો, ત્યારે મશીનરી વિભાગમાં તે જ મુક્તિનું પુનરાવર્તન જોવાની ભાગ્યે જ જરૂર હતી.એવું વિચારવું ભૂલભરેલું છે કારણ કે મશીનરી વિભાગ, એટલે કે કલમ ૧૫, ચાર્જિંગ વિભાગ દ્વારા આપવામાં આવેલી છૂટનું પુનરાવર્તન કરતું નથી, વેપારીના ટર્નઓવરમાં આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન વેચાણનો સમાવેશ થવો જરૂરી છે.જો ચોખ્ખા ટર્નઓવરમાં આવા વેચાણનો સમાવેશ થતો હોય, તો પણ વેપારી, અનુચ્છેદ ૩ ની પેટા-અનુચ્છેદ (૧) એ હેઠળ, દાવો કરી શકશે કે તે વ્યવહારો કરપાત્ર નથી, કારણ કે તે અધિનિયમ ની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) તેમજ અનુચ્છેદ ૩ (૧) એ (iii) ના પ્રતિબંધમાં આવે છે. બંધારણ અને અધિનિયમ ની કામગીરી દ્વારા જે પહેલેથી જ બાકાત રાખવામાં આવ્યું છે તે કરપાત્ર ન બની શકે, કારણ કે ચોખ્ખા ટર્નઓવરની ગણતરી ચોક્કસ રીતે કરવી પડે છે.તે ચોખ્ખા ટર્નઓવરમાંથી, આવા વેચાણને અધિનિયમ ની અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) અને અનુચ્છેદ ૩ (૧) એની કામગીરી દ્વારા બાકાત રાખવું આવશ્યક છે. અમારા મતે, અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) નો પ્રતિબંધ, જે ફરીથી અનુચ્છેદ ૩ (૧) એ દ્વારા ફરીથી લાગુ કરવામાં આવ્યો છે, તે ફરજિયાત બનાવે છે કે તે જોગવાઈઓમાં આવતા વેચાણને ચોખ્ખા ટર્નઓવરમાંથી બાકાત રાખવું જોઈએ.

કલમ ૩ ની પેટા-કલમ (૨) નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો અને એવું કહેવામાં આવ્યું હતું કે પેટા-કલમ (૨) માં જણાવવામાં આવ્યું છે કે દરેક વેપારી કે જેને પેટા-કલમ (૧) લાગુ પડતી નથી, તે આ અધિનિયમ હેઠળ કર લાદવા માટે જવાબદાર રહેશે અને તેમાં પેટા-કલમ (૧) એનો કોઈ ઉલ્લેખ નથી.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે પેટા-કલમ (૨) માં પેટા-કલમ (૧) એનો ઉલ્લેખ નથી; પરંતુ પેટા-કલમ (૧) એ એ ચૂક દ્વારા બિનઅસરકારક નથી.પેટા-કલમ (૧) એ તેના પોતાના બળની વાત કરે છે, અને કલમ ૩ ની બાકીની પેટા-કલમો સાથે તેને અસર કરવી પડશે.પેટા-અનુચ્છેદ (૧) એને અનુચ્છેદ ૨૮૬ નું વધારાનું સમર્થન છે, અને બંધારણ પ્રચલિત હોવું જોઈએ.આમ, અનુચ્છેદ ૨૮૬ (૨) અને અનુચ્છેદ ૩ ની પેટા-અનુચ્છેદ (૧) એ બંને આંતર-રાજ્ય વેપાર અથવા વાણિજ્ય દરમિયાન તમામ વેચાણને કરવેરામાંથી બચાવવા માટે છે, અને તેમને ફરી એકવાર મુક્તિ આપવામાં આવી છે કે નહીં તે જોવા માટે અધિનિયમ માં વધુ તપાસ કરવાની જરૂર નથી.

અમારા મતે, અપીલ સફળ થવી જોઈએ.અપીલ હેઠળના હાઈકોર્ટના નિર્ણયને રદ કરવામાં આવે છે, અને અરજીને અહીં અને હાઈકોર્ટમાં ખર્ચ સાથે બરતરફ કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

*This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.*

=====

**અસ્વીકરણ:** સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

**DISCLAIMER:** The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.